

A ÍNSUA DO ÍNSUA

Blog persoal de Emilio Xosé Ínsua

Entrevista con Anxo Angueira

13 de decembro de 2016

<https://ainsuadoinsua.blogspot.com/2016/12/entrevista-con-anxo-angueira.html>

Natural da aldea de Manselle, na parroquia de San Xián de Laiño (Dodro), onde naceu en xaneiro de 1961, Anxo Angueira Viturro é o actual presidente da Fundación Rosalía de Castro. Á súa destacada traxectoria como activista cultural nas Redes Escarlata e como poeta e narrador une a condición de docente e catedrático de lingua e literatura galegas, polo que non quixemos privarnos do pracer de conversarmos con el sobre todas estas facetas.

Foches alumno en Padrón de Bernardino Graña, que deixou en ti unha pegada fonda, segundo se deduce do fermoso poema que lle dedicaches (“soubo engaiolar con xustas verbas”, dis nun verso). Que lembranzas tes deses tempos de estudante?

Foron anos maravillosos. Había unha revolución extraordinaria nos nosos corpos adolescentes que ía parella á operada nos nosos coñecementos a través do Instituto e das lecturas e, sobre todo, á que se estaba dando na rúa. Morría Moncho Reboiras, morría Franco... e todo parecía estar nacente. Gardo moi boas lembranzas de case todo o profesorado e, naturalmente, de Bernardino Graña, que deixou unha poderosa semente de literatura e poesía en toda aquela xeración.

As túas orixes rurais e a túa extracción social humilde, non supuxeron un estigma nesa etapa? Imaxino que daquela o “señoritismo” na vila de Padrón aínda tiña algún predicamento, non si?

Claro, claro. Eu xa fora á escola a Padrón desde os 10 anos. Vivín toda esa época na vila coma un rapaz de aldea, pero era un estigma que sempre levei ben. Acudíamos a Padrón mozos e mozas de Rianxo, Laiño, Valga... E fixemos Padrón noso. Padrón é unha vila así, complexa, feita de varios fíos, onde cabe o popular e o elitista. Pero tamén che podo dicir que no propio cerne da vila había e hai unha corrente de pensamento republicana e galeguista que convivía co franquismo. É iso o que explica, con Rosalía, a forza e a presenza da bandeira galega en Padrón nos anos da ditadura e que fixo da vila un lugar de referencia e de respiro.

E como che “naceu a conciencia”, que diría Rigoberta Menchú? En que momento comeza a túa traxectoria de activista polo país e en que ámbitos ou con que referencias se insire inicialmente?

Nos anos do Instituto de Padrón. Foi aí onde confluíron para min diferentes feitos, vivencias, contactos e lecturas. Na casa en que vivía tiña ó meu dispor unha biblioteca magnífica. Tiña a Manuel Antonio, a Sartre, a Camus... mesmo ó Ruedo Ibérico, e por suposto as novidades daquel tempo, como a primeira edición de *Con pólvora e magnolias* (1976). E tiña a Amancio Prada con Rosalía e o José Afonso... Convivía cunha persoa que me marcou fondamente, que lía e escribía, e que exerceu en certo xeito de guía maior: Xosé Luís Cristobo. E fóra, na rúa, estaban manifestacións de tanto impacto coma a do aniversario da morte de Reboiras, alí, nos meus fuciños, no Espolón de Padrón. E estaba o Instituto, con colegas de similares inquietudes e profesores que estaban da nosa beira, non só Bernardino. E estaba tamén O Sacho, a asociación cultural de Padrón, todo un fito histórico na vila e na comarca. Foi no instituto onde dei os meus primeiros pasos na escrita literaria, mesmo na investigación, e tamén na militancia política.

Tocouche facer estudos universitarios na Compostela dos anos inmediatamente posteriores á morte do ditador. Que lembranzas gardas daquel tempo? E da Facultade?

A miña vida universitaria foi pouco convencional. Vivín en Padrón e Manselle practicamente todos eses anos, dado que tiña que traballar. Facíao nunha empresa familiar repartindo mercadorías, na oficina... Así que ía e viña a Compostela practicamente tódolos días. En xeral eu andaba queixoso de que o que eu quería estudar, Filoloxía Galega, fose unha subsección de Filoloxía Hispánica. Estaba queixoso de moitas cousas. E algo desnortado. O brillo da aprendizaxe do Instituto parecía que se estaba esvaíndo. Con moi poucas excepcións, aquela Facultade decepcionoume. Estaba iso si, dentro das murallas da cidade vella, en Mazarelos, e iso era para min algo que lle daba un especial encanto. Depois estaban os colegas, algúns dos cales xa tamén escribían... Creo que foi unha etapa gris da miña vida. De feito, recuperei as miñas inquiredanzas académicas moito despois. Fixen a tese con máis de corenta anos!

No libro de viaxes *Terra de Iria*, que publicaches en 2002 nas desaparecidas Edicións A Nosa Terra, fas un percurso moi emotivo pola túa comarca de nacemento, poñendo á vista un senfin de referencias e elementos de interese que adoitan pasar desapercibidos. Como avalías o aproveitamento que se está facendo hoxe das potencialidades desa comarca para o progreso das súas xentes?

Para min foi un enorme pracer escribir ese libro. Tratábase de indagar na miña propia terra, mesmo de demarcala, por riba das provincias e das divisións administrativas. Creo que “Terra de Iria” está moi ben para falar de Padrón e concellos limítrofes, esas terras onde morren o Sar e mailo Ulla, tan ben descritas por Rosalía en “Como chove miudiño”. Creo que hai un desaproveitamento manifesto. En xeral as autoridades déixanse ir. A iniciativa pola súa banda rexístrase en moi contados casos: sempre está en mans de asociacións con inquietudes pero que carecen de capacidade política.

A comarca de Iria (co monte Meda e cos ríos Ulla e Sar) é protagonista indiscutíbel, ademais, das túas novelas *Pensa nao* (1999, Premio Xerais) e *Iria* (2012). Ambas teñen un recendo histórico e épico moi forte, que se combina con moito lirismo no manexo da linguaxe. Vense, ao meu ver, dúas novelas moito máis maduras, ambiciosas e poderosas (quizais por seren menos “sentimentais”) que *Bágoas de facer illas* (1997, Premio Café Dublín) e *A morte de A.* (2003). Compartes esta opinión? De cal delas estás a día de hoxe máis satisfeito?

Si, estou de acordo. *Pensa nao* e *Iria* son novelas con anos de documentación e reflexión. *Pensa nao* foi escrita contra a destrución da miña aldea, do seu pasado, da súa historia. Tratábase de describir unha aldea distinta ás convencións literarias e políticas herdada desde había décadas e que situaban os labregos de costas ós avances técnicos e ó asociacionismo político. Foi apaixonante. A intrahistoria da súa escritura ten implicacións persoais moi fondas, como as cartas familiares da emigración desde fins do XIX, os testemuños orais... e a propia memoria dos traballos e dos días. Era tamén unha homenaxe a Manselle, considerada durante moitos anos a aldea rusa da parroquia, e á II República, ós “americanos” que viron esgazadas as súas vidas no 36: fuxiran á emigración en 1900, regresaron nos anos vinte con cartos e proxectos de modernización e rexeneración e o fascismo botounos de novo a América. En *Iria* tamén me impliquei moi a fondo. Mentres a escribía entendín ata que punto a paisaxe do Ulla final, enchendo e devalando coas mareas da Arousa e cruzado por dornas e galeóns nas memorias desde a miña aldea, puido condicionar toda a miña escrita literaria. *Iria* permitíume cumprir un soño: navegar a vela e facer que as dornas e os galeóns volvesen ó meu particular río da vida. Estou moi satisfeito coas dúas. Ademais, elas esíxennme unha terceira con insistencia. Outra novela que peche o meu particular ciclo histórico. A ver se pode estar á altura.

Poucas persoas coñecen tan a fondo a obra literaria (e non só) de Méndez Ferrín. A ela dedicaches unha *Guía de lectura de Con pólvora e magnolias* en 1992, unha edición da *Poesía enteira de Heriberto Bens* (1999) e mais a túa tese de doutoramento, logo editada por Xerais (2009) co título de *A espiral no espello. Bretaña, Esmeraldina e o sistema literario galego*. Coidas que aínda se move a súa obra nas quinielas para o Nobel? Que méritos ou virtudes máis relevantes destacarías dela?

Se hai un autor galego que concite certa unanimidade á hora de recoñecementos, ese é Méndez Ferrín, creo eu. Os méritos e virtudes son dificilmente sintetizables e tanto no ámbito literario coma no político son basilares para entender a Galicia contemporánea. Creo que ó tempo que buscou a autonomía do campo literario (Bourdieu) defendendo que o principal compromiso do escritor é coa función poética da linguaxe, tamén fixo unha intervención decidida e moi exitosa no campo literario galego, nas súas máis relevantes encrucilladas, sempre desde unha perspectiva de vangarda e en diálogo coa literatura universal. A súa traxectoria literaria é especialmente brillante. Pensamos no Ferrín poeta e narrador. Pero están tamén aí, e moi poderosos, o Ferrín investigador e ensaísta ou o Ferrín articulista ou o que fixo posible *A trabe de ouro*. Velaí o Ferrín coma un faro de luz permanente.

En 1995 publicas un traballo divulgativo, titulado *De Rosalía a Dieste. 33 anos das Letras*, que xira arredor das figuras homenaxeadas ata esa altura o 17 de maio. É esta unha data simbólica moi cuestionada ultimamente desde algúns sectores. Que opinión tes dela, da súa “utilidade” normalizadora ou da súa propia concepción?

Eu defendín sempre o *Día das Letras Galegas*. Que sexa festivo ou deixe de selo non me parece especialmente relevante. Agora: prefiro que o sexa antes cá Inmaculada Concepción ou o Día do Pilar, poño por caso. Parécenme absolutamente nefastas as críticas que o poñen en cuestión, algunhas moi propias do autoodio. O DLG é unha das grandes conquistas da nosa cultura, iniciada e consolidada xa en pleno franquismo. Oxalá teña unha longa vida.

No teu ensaio *Das copras de Sarmiento ós Cantares de Rosalía de Castro. Cara unha nova periodización do Rexurdimento*, editado en Berlín por Frank & Timme en 2013, sostés unha proposta de consideración da figura do ilustrado e do seu *Coloquio* de 1746 como auténticos precursores e alicerces do Rexurdimento, o que implicaría unha revisión moi a fondo dos

conceptos que vimos manexando ata o momento na periodización da nosa literatura. Que tal está sendo a acollida a esta túa proposta?

Pois creo que o mundo que xira arredor da Historia da Literatura, especialmente no ensino, é un mundo en xeral conservador, para o que é máis cómodo non cuestionar o relato canónico, repetir o consabido. Neste sentido, o dito por Carballo Calero, con tódolos acertos e tódalas eivas e prexuízos, continúa indo á misa. Penso que iso, por outro lado, é o normal. Aínda así, está claro que non só eu, se non que moita outra xente e nos máis diferentes aspectos está facendo achegas na investigación e análise que rompen con este relato (véxase o caso de Rosalía) e que sen dúbida acabarán chegando, poño por caso, ós libros de texto. Por iso estou traballando na construción dunha nova visión da Historia da Literatura Galega Contemporánea que incorpore estes avances. E claro, para min, e creo que o demostrei, o Rexurdimento non se entende sen Sarmiento e o seu *Coloquio*.

Nesa mesma obra, destacas as conexións que se establecen entre a proposta de Sarmiento e a de Rosalía: Galiza e as súas clases populares como suxeitos, protagonismo feminino, importancia da paisaxe, apelo ao popular como modelo estético... Ves continuidade na literatura galega actual deses mesmos esteos ou andámosche xa niso que chaman “posmodernidade”?

As cousas mudaron, como é lóxico, notablemente. Agora ben, creo que a xénese do sistema literario contemporáneo está feita con eses e outros vimbios, ós que despois se foron anoando outros. Non me digas que non ten o seu aquel que os personaxes da novela galega de máis impacto, *A esmorga*, teñan os mesmos perfís sociais e onomásticos cós “rústicos” de Sarmiento. Hai un substrato, e nel está tamén o espírito crítico e político do texto, que está en Sarmiento e que despois se manifesta das maneiras máis diversas. E Marcos da Portela fai súa a ría de Pontevedra, como despois Rosalía, Pondal, Manuel María ou Novoneyra fixeron seus a Terra de Iria, Bergantiños, a Terra Cha ou O Courel. En canto á posmodernidade, creo que lle dá a todo, aínda que probablemente o posmoderno desde o punto de vista intelectual sexa algo que xa se esfumou: a historia continúa.

Un artigo teu en *A trabe de ouro*, revista da que es habitual colaborador, propuña unha lectura anovada, e “alternativa” en certo sentido, do libro *O Divino Sainete* de Curros Enríquez. É a galega unha literatura necesitada de revisar a fondo os seus clásicos? Por que cres que, no caso de Curros, se operan esas lecturas “desviadas” sobre aquilo que realmente escribiu e quixo dicir?

Pois claro que cómpre revisar todo, incluídos e aínda máis os clásicos. Creo que esa debe ser unha actividade permanente. No caso de *O divino sainete*, resulta penosa a visión que del se deu sempre, penso que por prexuízos, algo que o fixo desaparecer das historias da literatura. Xa o propio autor se queixou en vida. Este tipo de prexuízos, que son os mesmos cos que Emilia Pardo Bazán recibira os *Aires da miña terra*, simplificaron a súa lectura impedindo reflexionar sobre o contexto histórico da obra e condenaron a súa estética (e aí tamén está o popular e o rebaixamento bakhtiniano de Sarmiento!) impedindo ver a brillantez do conxunto. Para min é unha obra de referencia do Rexurdimento e fundamental desde a óptica sistémica: nela están as claves, os horizontes e dificultades, dunha literatura incipiente. Tamén os seus inimigos.

Durante anos exerces como coordinador do Premio de poesía Eusebio Lorenzo Baleirón, patrocinado polo Concello de Dodro e fixeches tamén unha antoloxía que Enma Lázare traduciu para o francés co título de *Poésie Galicienne de 1936 à 1990* e que foi editada en Bélxica en 1999. Imaxino que ambos labores che deron certa perspectiva privilexiada sobre

unha parte, cando menos, da poesía galega que se estivo facendo na segunda metade do século XX e comezos do XXI. Que nos podes comentar a este respecto? Es dos que coidas que a nosa lírica está nun nivel de cualidade tan alta como ten sinalado o poeta leonés Gamoneda?

Si, claro, estou con Gamoneda, que é un dos poucos poetas que comezou a coñecernos e a respectarnos. Gamoneda foi durante tempo unha das poucas excepcións (agora hai máis) en canto ó diálogo interliterario: nós líamolo e el líanos a nós, sabía de nós. A poesía en Galicia creo que é un caso extraordinario. A forza da creación poética na nosa lingua é o auténtico milagre do mundo, parodiando a Pimentel. Aquela antoloxía en galego e francés axudou a divulgar o feito poético de Galicia nos países francófonos. E foi unha honra coordinar o Premio de Poesía Eusebio Lorenzo, que tantas voces novas axudou a descubrir. E precisamente é iso, a continua renovación das voces, a forza con que aparece a cada pouco a mocidade o que realmente constitúe unha regalía literaria.

A túa traxectoria como poeta comeza con *Val de Ramirás* (1989), que obtivo un accésit no Premio Esquíu, mais é *O valo de Manselle* (1996), se non me trabuco, o libro poético que realmente che outorga certa sona e aplauso por primeira vez entre o público. Que opinión che merecen eses poemarios, pasado o tempo?

Val de Ramirás era un ensaio en clave de retórica dos 80. Pero *O valo de Manselle* supuxo varias revoltas na miña escrita, que pasou a ser fortemente dialóxica e aberta á oralidade. Tratábase de estar á altura tamén, co poema homónimo, do esforzo comunal de toda unha aldea, un soño solidario que se fixo realidade, unha aldea virada sobre si mesma, sobre os seus propios horizontes e a súa memoria, de costas a unhas institucións que sempre falaron noutra lingua, en tódolos sentidos. A experiencia da construción do valo, pedra a pedra, rebo a rebo, con toda a aldea, foi en si mesmo o máis alto proxecto poético no que participei. Foi unha sorte vital inesquecible que me puxo no meu sitio. E aquilo merecía un poema, desde logo. E moito máis: un libro, por pequeno que fose.

En *O valo de Manselle* tes un poema, “Que me mandou, mi madre”, que resulta dolorosamente pioneiro no tratamento dun tema que se está a facer habitual na nosa poesía, que é o da ruína e abandono das aldeas do rural. Moitas delas están convertidas, como di Fernán-Vello no título dun seu libro, en *Territorio da desaparición*. Cres que poderemos reverter algún día esa dinámica? Como?

Difícil. A organización do espazo da nosa cultura, a súa singular ocupación a través das aldeas, coma antes dos castros, vai perdendo sentido nesta altura do capitalismo. E tampouco se trata de idealizar o mundo aldeán. Moita xente intenta reocupar as aldeas imaxinando unha vida e un mundo que non hai en absoluto. Para que a aldea sobreviva (que vai sobrevivir) ten que haber actividade económica con futuro no seu espazo, ten que haber unhas condicións e uns servizos axeitados. Pero ó final o problema é tamén que envellecemos como país.

Con *Fóra do sagrado* (2007) quixeches construír e enunciar nunha espiral incesante de referencias á memoria épica de Vigo, as mil e unha ocasións en que a cidade se erixiu ao longo da Historia en referencia para o noso hoxe comunal, desde Martin Códax a Siniestro Total, pasando pola imprenta Compañel, os xornais *La Oliva*, *Galicia* ou *El Pueblo Gallego*, o bou Eva, as folgas do 72 e a UPG-Liña Proletaria. Resultouche tan marcante a túa estadía persoal na cidade? Que opinión che merece a política que se está a facer desde a súa alcaldía nos últimos tempos?

Si, naturalmente Vigo marca. O que eu quería entre outras cousas nese libro, que saíu ó mesmo tempo que o *Vigo* de Helena de Carlos, título que eu lle quería tamén pór, era falar de Vigo coma esa potencia de metal que vertebraba a historia contemporánea de Galicia. Era contestar ese discurso tópico contra as costas e os adefesios de Vigo. Por outro lado, tiveron a sorte de poder presentar en Vigo e levar o meu *Fóra do sagrado* por varias cidades con Leo Arremecághona, vigués de Matamá, cun cadro do Berbés de fondo, obra dos irmáns De Dios de Ourense. Aquilo foi fantástico! Lembro que á presentación no Instituto Santa Irene acudira Concha Nogueira Miguel. Estaba o salón Leónides de Carlos absolutamente cheo. E unha das personaxes do libro era precisamente ela, a súa voz de rapariga chorando a morte de seus pais no bou Eva... Probablemente Vigo non tivo sorte cos seus alcaldes e alcaldesas. Agora ben, a galeguización que levou a cabo Soto, poño por caso, foi un fito histórico. No revés está por exemplo a Cruz do Castro, que é a lousa coa que pasará á historia o actual alcalde.

Teño que preguntarche tamén polas Redes Escarlata. Seguen vivas e actúantes? Que papel xogaron no panorama do seu tempo? Cal cres que foi o seu mellor contributo?

As Redes Escarlata cumpriron un papel penso que moi relevante na primeira década do século. Forneceron de pensamento crítico e moi consistente desde a esquerda nacionalista e independentista nun momento histórico moi delicado, cunha ofensiva antinacionalista e reaccionaria moi potente desde a metrópole, co goberno de Aznar. Recuperaron ademais unha idea política hoxe vixente, a da República Galega. E sobre todo supuxeron unha intervención poética e plástica especialmente renovadora onde se xuntaban figuras consagradas e poetas novísimas, véxase *Xuro que nunca máis pasarei fame*. Seguen vivas? Probablemente si, en estado dormente, coma as Redes Escarlata de *Bretaña*, *Esmeraldina*, que se converteron despois nas Células Lins Leabertkolm no momento de tomaren a prisión para levar adiante a fuga definitiva.

Desde hai algún tempo estás vinculado ao movemento galego pola cultura marítima, da man da A.C. Dorna da Illa de Arousa, co Uxío Allo como patrón. Como chegaches a ese mundo e que experiencias che aproveitaron del?

Cheguei a ese mundo porque quería aprender a navegar en dorna e en galeón. Volvemos ó primeiro! Porque quería escribir sobre a náutica tradicional, porque quería navegar polo Ulla, ese meu río da vida tatuado desde as paisaxes da infancia, desde Manselle. Paco Fernández Rei púxome en contacto con Uxío Allo e a partir de aí non só aprendín a navegar, tamén aprendín dun grupo humano extraordinario que é o mundo da Escola de Navegación Tradicional de Dorna. A súa paixón polo mar e pola dorna, por transmitila, as súas actividades e os seus horizontes de dignidade para a vela tradicional galega, no conxunto da Federación pola Cultura Marítima e Fluvial, son toda unha lección para a cultura galega nos nosos días. Naveguei deica Sálvora na *Roxiña* pasando polo norte do Con de Noro. Ese é o territorio do relato dos baleiros de Cesures. E naveguei cunha frota de dornas remontando o Ulla e o Sar en homenaxe a Rosalía. O “Que inchadiña branca vela” que facemos tódolos anos é un soño marabilloso que só se pode facer realidade grazas ó esforzo e á paixón do mundo da dorna.

Presides desde xuño de 2012 a Fundación Rosalía, participaches no disco *Rosalía21* con Abe Rábade e Guadi Galego e vés de publicar en Xerais senllas edicións anotadas de *Cantares gallegos* e *Follas novas*. A túa devoción rosaliana “non ten queixa”, xaora. Explicanos brevemente cales son os proxectos que estás impulsando na Fundación e cales son as novidades principais que sobre a obra e a imaxe de Rosalía achegan esas edicións comentadas.

Na Fundación temos un proxecto de modernización para a entidade e principalmente para a Casa de Rosalía que afecta a múltiples aspectos. Quen visitara a casa antes de 2010 e quen a coñeza

agora comprenderá a natureza e a importancia dos cambios operados. Tratábase de dignificar un espazo de singular relevancia para a cultura galega e que se encontraba nun estado lamentable despois de corenta anos. Pero aínda non rematamos. Agora mesmo estamos preparando as reformas museográficas e museolóxicas que afectan ó sobrado da casa, preparamos a saída á rúa da revista *Follas novas* de estudos rosalianos e a publicación dunha obra magnífica sobre *O Xardín da Casa de Rosalía*, da autoría de Carlos Dacal. As miñas edicións de *Cantares* e *Follas* son a miña lectura desas obras, coa introdución pertinente, as notas e os comentarios de cada un dos poemas. Reivindico *Cantares* coma un libro de alta literatura, non só de importancia simbólica. Con *Follas novas* intentei dar conta dun libro de libros, dun libro enorme en tódolos sentidos.

Outra figura da túa devoción laica é Don Ramón Otero Pedraio, de quen fixeches unha edición do seu poemario *Bocarribeira*. Realmente son poemas pra “ler e queimar”?

Non, penso que non. A vea poética de Otero, como xa se demostrou, non é menor ou insignificante. E estaba na onda do que escribían nos anos cincuenta Manuel María ou Uxío Novoneyra.

Coñeces de primeira man e mesmo chegaches a compaxinar no mesmo curso a docencia no ámbito universitario e na secundaria. Que leccións tiraches da experiencia?

A experiencia de dar clase, tanto na secundaria coma na Universidade, fíxome aprender todo o pouco que sei, no IES Carlos Casares do Meixoeiro en Vigo, onde esmorecera por completo o alumnado galego-falante e na FFT. Son dous mundos distintos, iso si. Nos dez anos que compaxinei as dúas docencias paseino un pouco apurado. E cando tiven que deixar o Instituto paseino moi mal. Faltábame algo, faltábame a vida toda da mocidade en plena adolescencia. É duro traballar co persoas nesa idade, pero tamén é fascinante. Agora, na Universidade, a docencia é máis relaxada, pero procuro pórllle a paixón que lle puxen sempre ás aulas de literatura. E eu sempre desfrutei do meu traballo como profesor. E aprendín moito, moitísimo.

Xa para rematar, comezamos un curso en que, infelizmente, dá os seus últimos pasos canto á implantación efectiva a LOMCE do inefábel Wert. Como avalías esa lei e que perspectiva coidas que ten o ensino público galego no inmediato futuro?

Considero que a LOMCE supón un claro paso atrás. Creo que é unha lei reaccionaria e recentralizadora. Ademais está imposta por un único grupo político, carece dun consenso mínimo que sempre é esixible en asuntos tan importantes coma os do ensino. As continuas barreiras selectivas, de certo cheiro elitista, non fan máis que entorpecer o traballo diario do profesorado e do alumnado. O certo é que eu, que vivín a reforma da LOXSE na secundaria e o Plan Bolonia na Universidade, considero que o grao de ocupación do profesorado en tarefas burocráticas medrou dun xeito tan desorbitado que se achega ó realmente esperpéntico.

[Publicada orixinariamente en *Aulas Libres 7*, revista de pensamento, información e debate do STEG - Sindicato de Traballadoras e Traballadores do Ensino da Galiza]